

НАЙЧАСТІШІ ПИТАННЯ З ОЦІНКИ ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ (ОІВ)

1. Що таке оцінка прав на ОІВ?

Оцінка прав на об'єкти інтелектуальної власності – це процес визначення вартості прав на результат інтелектуальної, творчої діяльності, виражений в конкретному ОІВ, за встановленою процедурою на певну дату.

2. Що є об'єктом оцінки (в контексті інтелектуальної власності)?

Відповідно до Національного стандарту № 4 **об'єктами оцінки є майнові права** інтелектуальної власності, які належать до об'єктів у нематеріальній формі.

3. Хто може проводити оцінку?

Відповідно до Закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» практична діяльність з оцінки майна може здійснюватися виключно **суб'єктами оціночної діяльності**, визнаними такими відповідно до статті 5 цього Закону.

Суб'єктами оціночної діяльності є:

- суб'єкти господарювання - зареєстровані в установленому законодавством порядку фізичні особи - суб'єкти підприємницької діяльності, а також юридичні особи незалежно від їх організаційно-правової форми та форми власності, які здійснюють господарську діяльність, у складі яких працює хоча б один оцінювач, та які отримали сертифікат суб'єкта оціночної діяльності відповідно до цього Закону;

- органи державної влади та органи місцевого самоврядування, які отримали повноваження на здійснення оціночної діяльності в процесі виконання функцій з управління та розпорядження державним майном та (або) майном, що є у комунальній власності, та у складі яких працюють оцінювачі.

4. Що таке дата оцінки?

Відповідно до Національного стандарту № 1 **дата оцінки** - дата (число, місяць та рік), на яку проводиться оцінка майна та визначається його вартість.

Відповідно до Закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» **датою оцінки** є дата, за станом на яку здійснюються процедури оцінки майна та визначається вартість майна. Нормативно-правовими актами з оцінки майна можуть бути передбачені строки дії звіту про оцінку майна (акта оцінки майна) від дати оцінки або дати її затвердження (погодження) замовником.

5. Що є підставою для проведення оцінки ?

Оцінка майнових прав інтелектуальної власності проводиться **на підставі договору** між суб'єктом оціночної діяльності - суб'єктом господарювання та замовником оцінки.

6. Для чого потрібна оцінка майнових прав на ОІВ?

- постановка майнових прав на ОІВ на баланс суб'єкта господарювання в якості нематеріального активу;
- внесення майнових прав на ОІВ до статутного капіталу;
- визначення вартості майнових прав на ОІВ та розміру платежів (паушального або роялті) при укладанні договорів щодо розпорядження майновими правами на ОІВ (ліцензійних договорів, договорів купівлі – продажу, договорів франшизи тощо);
- визначення майнових часток (паїв) учасників та засновників підприємства, що приходяться на ОІВ, купівля-продаж цих часток;
- переоцінка майнових прав на ОІВ на визначену дату;
- створення, реорганізація, банкрутство, ліквідація, приватизація підприємства, яке володіє майновими правами на ОІВ;
- визначення розміру авторської винагороди;
- дарування і спадкування прав на ОІВ.

7. За якими підходами проводиться оцінка майнових прав на ОІВ?

Існують три основні підходи до оцінки: **дохідний, витратний та порівняльний.**

1) Дохідний:

- передбачає переведення очікуваних доходів від використання ОІВ у його вартість;
- застосовується, коли можливо визначити розмір доходу від використання прав на ОІВ;
- посідає пріоритетне місце як підхід, який найбільш достовірно відображає цінність ОІВ від його використання.

2) Витратний:

- передбачає визначення вартості майнових прав на ОІВ на основі калькуляції витрат, необхідних для створення аналогічного ОІВ або відтворення існуючого ОІВ;
- застосовується, якщо неможливо знайти об'єкт – аналог, або прогноз майбутніх доходів від використання ОІВ не визначений.

3) Порівняльний:

- передбачає аналіз цін продажу та пропонування подібних ОІВ з відповідним коригуванням розбіжностей між оцінюваним об'єктом і його аналогами;
- застосовується у разі наявності достовірної інформації про ціни на ринку подібних ОІВ та про умови договорів щодо розпорядження майновими правами на такі об'єкти;
- переважно застосовується в комплексі з іншим підходом (дохідним, витратним) і має другорядний характер.

В залежності від виду об'єкта інтелектуальної власності, мети оцінки та наявності необхідних вихідних даних для проведення оцінки перевага може надаватись одному чи декільком методичним підходам.

8. Які документи і дані необхідні для ідентифікації та оцінки майнових прав на винаходи (корисні моделі)?

- правовстановлюючі документи: патент (обов'язково), виписка з реєстру, рішення про реєстрацію відомостей про передачу прав на винахід (корисну модель);
- відомості про витрати на створення та реєстрацію винаходу (корисної моделі);
- ліцензійний договір на використання винаходу (корисної моделі) або проєкт ліцензійного договору, проєкт договору про передання прав на винахід (корисну модель);
- дата постановки на баланс майнових прав на винахід (корисну модель);
- довідка про зміну балансової вартості майнових прав на винахід (корисну модель);
- строк корисного використання винаходу (корисної моделі) (загальний і залишковий з урахуванням строку дії патенту);
- опис використання винаходу (корисної моделі) в господарській діяльності;
- розрахунок річного економічного ефекту від використання винаходу (корисної моделі) у порівнянні з аналогами (за наявності);
- фінансова звітність ліцензіата (ліцензіара) за останні 3 роки до дати оцінки;
- інформація про ціну (без ПДВ) і собівартість одиниці продукції, яка реалізується з використанням винаходу (корисної моделі);
- бізнес-план/фінансовий план розвитку підприємства, маркетингові дослідження ринку - за наявності.

9. Які документи і дані необхідні для ідентифікації та оцінки майнових прав на промисловий зразок?

- правовстановлюючі документи: свідоцтво про реєстрацію промислового зразка, договір про передання прав, договір замовлення тощо;
- відомості про витрати на створення та реєстрацію промислового зразка;
- ліцензійний договір на використання промислового зразка (проєкт ліцензійного договору, проєкт договору про передання прав на промисловий зразок);
- строк корисного використання промислового зразка (загальний і залишковий з урахуванням строку дії свідоцтва);
- опис використання промислового зразка в господарській діяльності;
- фінансова звітність ліцензіата (ліцензіара) за останні 3 роки до дати оцінки;
- обсяги продажів товарів з використанням промислового зразка (ретроспективні та прогнозні – бажано 3-5 років);
- інформація про ціну (без ПДВ) і собівартість одиниці продукції, яка реалізується з використанням промислового зразка;
- бізнес-план/фінансовий план розвитку підприємства, маркетингові дослідження ринку, де використовується промисловий зразок - за наявності.

10. Які документи і дані необхідні для ідентифікації та оцінки майнових прав на торговельну марку (ТМ)?

- правовстановлюючі документи: свідоцтво про реєстрацію (обов'язково), виписка з реєстру, рішення про реєстрацію відомостей про передачу прав, рішення апеляційної палати або суду, довідка про дію міжнародної реєстрації на ТМ, договір про передання майнових прав на ТМ;

- відомості про витрати на створення та реєстрацію ТМ;

- існуючий ліцензійний договір на використання ТМ або проєкт ліцензійного договору або договору про передання майнових прав на ТМ;

- документи, що містять відомості про наявність обтяжень, які діють щодо ТМ, включаючи обтяження заставою або борговими зобов'язаннями;

- фінансова звітність ліцензіата (ліцензіара) за останні 3 роки до дати оцінки;

обсяги продажів товарів і послуг з використанням ТМ (ретроспективні - 3 роки та прогнозні – бажано 3-5 років);

- інформація про ціну (без ПДВ) і собівартість одиниці продукції, яка реалізується з використанням ТМ;

- бізнес-план/фінансовий план розвитку підприємства, маркетингові дослідження ринку - за наявності.

11. Які документи і дані необхідні для ідентифікації та оцінки майнових прав на комерційну таємницю (ноу хау)?

- наказ підприємства, що саме ця інформація, яку потрібно оцінити, відноситься до комерційної таємниці (ноу-хау);

- наказ підприємства про затвердження порядку забезпечення збереження комерційної таємниці;

- наказ підприємства про затвердження Додатку до Порядку забезпечення збереження комерційної таємниці, який містить інформацію, що саме відноситься до комерційної таємниці;

- документи, що підтверджують наявність комерційної таємниці (ноу-хау) у матеріальній формі;

- ідентифікаційний лист технічної документації, що саме відноситься до комерційної таємниці (ноу-хау) (за наявності);

- свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір (якщо комерційна таємниця додатково захищена авторським правом);

- договори на створення твору, договір про передання майнових прав на твір;

- договори на створення або передання комерційної таємниці (ноу-хау), акти;

- документи, що підтверджують введення комерційної таємниці (ноу-хау) у господарський обіг (наказ, акт);

- відомості про витрати на створення комерційної таємниці (ноу-хау), проєктної та конструкторської документації, яка складає комерційну таємницю;

- дані по трудомісткості (якщо комерційна таємниця (ноу-хау), проєктна та конструкторська документація була створена на підприємстві в рамках службових обов'язків);
- опис використання та ефективності застосування комерційної таємниці (ноу-хау) в господарській діяльності власника або іншої особи (ліцензіата);
- проєкт ліцензійного договору (або дійсний ліцензійний договір) про надання права на використання комерційної таємниці;
- прогноз додаткового прибутку завдяки використанню комерційної таємниці (ноу-хау);
- термін фактичного та корисного використання комерційної таємниці (ноу-хау).

12. Які документи і дані необхідні для ідентифікації та оцінки майнових прав на твір?

- правовстановлюючі документи: свідоцтво про реєстрацію авторського права, договір про передання прав, договір замовлення з автором на створення твору тощо;
- документи, що підтверджують наявність авторського твору у матеріальній формі (має бути матеріальною носій);
- форма відтворення твору; тематика та зміст твору;
- відомості про спосіб використання твору;
- кількість сторінок та кількість знаків/строк на кожній сторінці твору; час, витрачений на створення твору (трудомісткість);
- відомості про витрати на створення твору:
якщо твір був створений на підприємстві в рамках службових обов'язків - час, витрачений на створення твору (трудомісткість) з підтверджуючими документами – наказ підприємства про створення твору; кількість залучених працівників; підтвердження створення твору в рамках службових обов'язків, вартість часу творця (творців);
- якщо твір похідний - інформація, на базі чого був створений цей твір і який обсяг інформації був використаний з іншого твору, а який створений додатково.

13. Які документи і дані необхідні для ідентифікації та оцінки майнових прав на комп'ютерну програму?

- правовстановлюючі документи: свідоцтво про реєстрацію авторського права, договір про передання прав, договір замовлення тощо;
- опис комп'ютерної програми: назва, дата створення, сфера використання, імена авторів-розробників, структура, функції, мови програмування, кількість строк вихідного коду, кількість оригінальних строк вихідного коду, інша інформація, яка описує цінність і унікальність комп'ютерної програми;
- проєкт ліцензійного договору (або дійсний ліцензійний договір) про надання права на використання комп'ютерної програми;
- прогнозні щорічні доходи потенційного ліцензіата від використання комп'ютерної програми протягом строку дії ліцензії;
- опис діяльності замовника оцінки (власника комп'ютерної програми);

- фінансова звітність ліцензіата (ліцензіара).

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

1. Як провести аналіз існуючих нематеріальних активів (нематеріальної власності) на підприємстві та перевірити правильність її обліку?

- зробити ревізію отриманих охоронних документів на ОІВ, які є на підприємстві;

- перевірити, як враховані ОІВ на підприємстві:

- які ОІВ визнані як нематеріальні активи;

- ОІВ, на які є охоронні документи, але вони не визнані як нематеріальні активи;

- потенційні ОІВ, витрати на які враховані в балансі як незавершені капітальні інвестиції.

Якщо існують ОІВ, які не враховані в балансі як нематеріальні активи, то необхідно провести інвентаризацію (згідно наказу керівника підприємства або планова) та поставити ці ОІВ на облік як нематеріальні активи.

Якщо на ОІВ отримані охоронні документи та існує вірогідність отримання прибутку від використання цих ОІВ і вони враховані на балансі як незавершені капітальні інвестиції, потрібно врахувати ці ОІВ в статі балансу «нематеріальні активи» та відповідно скорегувати статтю «незавершені капітальні інвестиції» (згідно з актом введення в експлуатацію цих ОІВ).

Якщо ОІВ визнано як нематеріальний актив, але не існує охоронних документів (не визначено об'єм права на ОІВ) на ОІВ, який стоїть на балансі як нематеріальний актив, потрібно відповідним чином скорегувати баланс підприємства. Поки не отримані охоронні документи, врахувати витрати на створення цього ОІВ як незавершені капітальні інвестиції.

2. Як правильно враховувати витрати при самостійному створенні ОІВ на підприємстві?

Згідно П(С)БУ 8 витрати на створення ОІВ потрібно обліковувати в статті балансу як незавершені капітальні інвестиції.

3. Як визначити первісну вартість ОІВ при його зарахуванні на баланс суб'єкта господарювання?

Суб'єкт господарювання може самостійно визначити первісну вартість, за якою права на ОІВ будуть зараховані на баланс.

Первісна постановка нематеріального активу на баланс підприємства залежить від того, яким чином виявлено нематеріальний актив: покупка, подарунок, розробка.

Такою первісною вартістю відповідно до П(С)БУ 8 є:

- для ОІВ, створених власними силами підприємства, - собівартість (сума витрат на його створення);

- для ОІВ, придбаних на умовах договору купівлі-продажу, - вартість, яка складається з ціни придбання та інших витрат, пов'язаних з його придбанням;
- для ОІВ, придбаних в результаті обміну, - залишкова вартість переданого об'єкта (для подібного об'єкта) або справедлива вартість переданого об'єкта (для неподібного об'єкта), збільшена (зменшена) на суму грошових коштів чи їх еквівалентів, що була передана (отримана) під час обміну;
- для безоплатно отриманих ОІВ - справедлива вартість на дату отримання з урахуванням витрат, пов'язаних з його отриманням.

Відповідно до Закону «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» суб'єкт господарювання може визначити первісну вартість, за якою права на ОІВ будуть відображені в балансі, за допомогою залучення професійного оцінювача (суб'єкта оціночної діяльності), з яким укладається договір на проведення оцінки і написання звіту про оцінку, згідно з яким визначається первісна вартість ОІВ, які необхідно поставити на баланс як нематеріальний актив.

Додатково може знадобитися визначити первісну вартість виявлених при проведенні інвентаризації ОІВ, які не стоять на балансі підприємства. В цьому випадку суб'єкт господарювання може самостійно визначити первісну вартість, за якою права на ОІВ будуть відображені в балансі. Для цього на підприємстві збирається інвентаризаційна комісія і за можливості визначається ця вартість. Якщо вартість визначити неможливо, в акті інвентаризації зазначається «вартість визначити неможливо». В цьому випадку необхідно залучити незалежного оцінювача.

4. Які можливості дає постановка прав на ОІВ на бухгалтерський облік у складі нематеріальних активів?

У випадку, коли власником прав на ОІВ є суб'єкт господарювання, треба сказати про необхідність постановки майнових прав на ОІВ на баланс підприємства у складі нематеріальних активів.

Відповідно до П(С)БУ № 8 придбаний або отриманий нематеріальний актив відображається в балансі, якщо існує ймовірність отримання майбутніх економічних вигод, пов'язаних з його використанням, та його вартість може бути достовірно визначена.

На облік у складі нематеріальних активів беруться майнові права на ОІВ після їх набуття та визначення їх вартості.

Постановка прав на ОІВ на бухгалтерський облік у складі нематеріальних активів може надавати такі можливості:

- збільшення фінансової бази для оновлення основних фондів за рахунок амортизації нематеріальних активів;
- ефективне розпорядження майновими правами на ОІВ шляхом укладання ліцензійних договорів, договорів купівлі – продажу, договорів франшизи тощо з метою отримання прибутку.
- внесення майнових прав на ОІВ до статутного капіталу суб'єкта господарювання.

Якщо майнові права на ОІВ не відображено в балансі підприємства, виникають складності з наданням ОІВ у використання за ліцензійними договорами або продажом, тому що не до кінця визначено належність прав на цей ОІВ.

5. В яких випадках проводиться переоцінка прав на ОІВ, які обліковуються в балансі як нематеріальний актив?

- коли майнові права на ОІВ вже стоять на балансі підприємства у складі нематеріальних активів, і існує вірогідність, що їх вартість з часом значно збільшилася або зменшилася;

- коли ОІВ, майнові права на який обліковуються в балансі підприємства як нематеріальний актив, вже приносить прибуток, тобто щодо цього об'єкту існує активний ринок.

6. Для чого необхідна переоцінка прав на ОІВ, які обліковуються в балансі як нематеріальний актив?

Переоцінка майнових прав на ОІВ проводиться для визначення справедливої (ринкової) вартості та цінності цього нематеріального активу на певну дату, що дає можливість:

- збільшити вартість підприємства в цілому та підвищити його інвестиційну та ринкову привабливість;

- укласти більш вигідні договори щодо розпорядження майновими правами на ОІВ для збільшення доходів підприємства.

7. Для чого потрібно отримувати охоронний документ на ОІВ при його зарахуванні на баланс суб'єкта господарювання у складі нематеріальних активів?

Відповідно до Листа Міністерства фінансів України від 12.08.2005 р. № 31-04200-10-5/17045 (далі - Лист <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v7045201-05#Text>) наявність правової охорони є головним пріоритетом при віднесенні майнових прав на ОІВ до нематеріальних активів.

Для постановки на бухгалтерський облік в якості нематеріальних активів ОІВ повинен бути зареєстрований, тобто на нього необхідно отримати охоронний документ (свідоцтво на торговельну марку, промисловий зразок; патент на винахід; авторське свідоцтво тощо), який встановлює авторство і визначає права власника на цей об'єкт.

Своєчасне отримання охоронного документу на ОІВ спростить процедуру постановки на бухгалтерський облік та дозволить суб'єкту господарювання захистити себе від ризиків неправомірного використання ОІВ третіми особами та уникнення судових спорів щодо підтвердження виключних прав власника на відповідний об'єкт.

Як зазначено в Листі, якщо об'єкт інтелектуальної власності вже використовується підприємством, але перебуває на стадії реєстрації та щодо якого ще не оформлено охоронного документа, то такий об'єкт має зараховуватись на баланс, як незавершені капітальні інвестиції в нематеріальні активи.

Після отримання відповідного охоронного документа оформлюється Акт введення в господарський оборот об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів. З цього моменту об'єкт інтелектуальної власності ставиться на баланс, і підприємство має право нараховувати на нього амортизацію.

ОПОДАТКУВАННЯ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ (ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА БАЛАНСІ)

1. Яким чином суб'єкт господарювання сплачує податок на прибуток при виникненні нового нематеріального актива (ОІВ) на балансі?

Якщо попередньо витрати при створенні ОІВ відносили до поточних витрат, то при виявленні ОІВ в результаті інвентаризації і врахуванні цього ОІВ в балансі суб'єкта господарювання (стаття «нематеріальні активи») він буде врахований як безоплатно отриманий актив і має бути оподаткований податком на прибуток.

Якщо попередньо витрати на створення ОІВ відносили до статті «незавершені капітальні інвестиції», то при завершенні створення цього ОІВ він буде врахований як нематеріальний актив в статті «нематеріальні активи» балансу. В цьому випадку цей нематеріальний актив (ОІВ) не буде оподатковуватися податком на прибуток.

2. Яким чином суб'єкт господарювання сплачує податок на прибуток у разі переоцінки нематеріальних активів (ОІВ)?

Податок на прибуток у разі переоцінки (коригування доходів та витрат) нематеріальних активів залежить від системи оподаткування, яка прийнята на підприємстві.

Для надання консультацій та замовлення послуги з оцінки звертайтеся до відділу оцінки прав на об'єкти інтелектуальної власності ІР офісу:

• за телефоном: +380 (44) 498-38-72 (понеділок - четвер: з 9:00 до 17:15; п'ятниця - до 16:00)

• на електронну пошту: Dmytrii.Sydorenko@nipo.gov.ua
olena.osmolovska@nipo.gov.ua